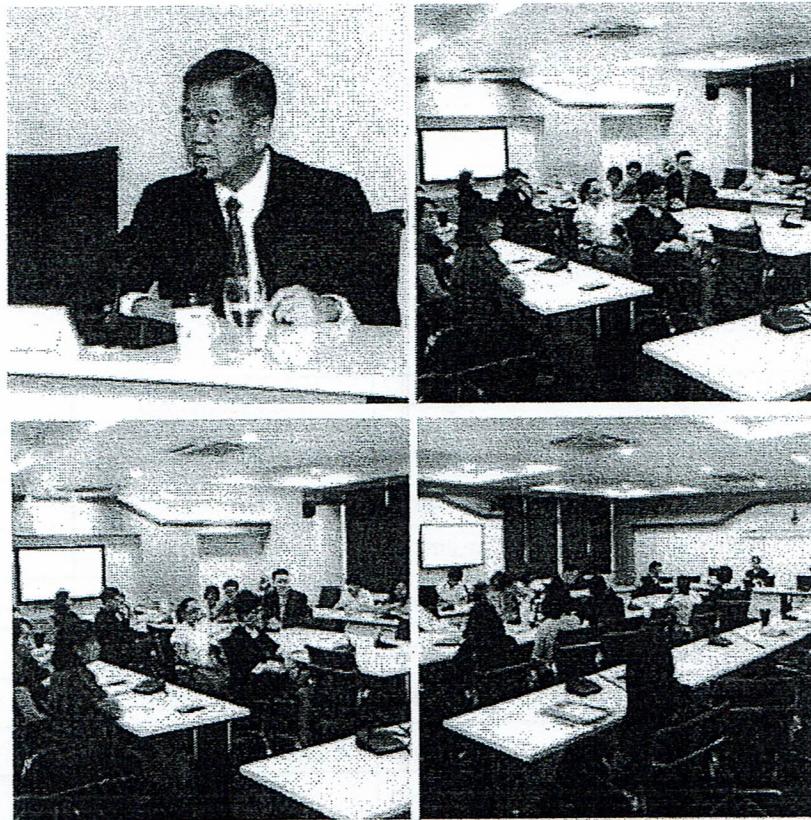

โครงการฝึกอบรมและคึกษาดูงาน
บรรยายหัวข้อ “คณานิเทศศาสตร์/สื่อสารมวลชนจะปรับการเรียน
การสอนในยุค disruption” บรรยายโดย รศ.จุมพล รอดคำดี

“คณะนิเทศศาสตร์/สื่อสารมวลชนจะปรับการเรียนการสอนในยุค disruption

แล้วต่อไปเราจะเรียน “นิเทศศาสตร์” ??? เสนนาปริทัศน์กับ รศ.จุมพล รอดคำดี ประธานกรรมการนโยบาย ส.ส.ท. / อธีตcolonบดีคณานิเทศศาสตร์ จุฬาฯ จากการบรรยายเรื่อง “คณะนิเทศศาสตร์/สื่อสารมวลชนจะปรับการเรียนการสอนอย่างไรในยุค disruption” วันพุธที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2561 ณ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

เรียบเรียงโดย อาจารย์ สัตยพันธุ์ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา อุดสาหกรรมสื่อในบ้านเราเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก การลดจำนวนของวิทยุชุมชนกว่าครึ่ง และการปิดตัวของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะสื่อนิตยสารหลายฉบับที่มีความเป็นมาตรฐาน แต่ไม่อาจทันทันต่อสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโซเชียลมีเดีย ที่มีเนื้อหาในด้านบันเทิงให้เข้าถึงได้อย่างหลากหลาย จนแทบไม่จำเป็นต้องซื้อนิตยสารในแนวโน้มอ่าน แต่ “วาระ” ที่ดูเหมือนจะกระทุกต่อมคิดให้สถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนได้มาตรฐานกันในเรื่องหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างมากคือ คำพูดของ คุณดำรง พุฒาดา ที่กล่าวทิ้งท้ายพร้อมกับการอำลาแห่งของนิตยสารคู่สร้างคู่สม เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2560 ไว้ว่า “ผมจะห้ามลูกเรียนนิเทศศาสตร์!!!” สื่อฯต้องให้ความสำคัญกับ “ความถูกต้อง” และ “เจาะลึก” ผลการสอบเข้ามหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา นับเป็นปีแรกในหลายสิบปีที่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ ไม่ใช่คณะที่ได้คะแนนเป็นอันดับ 1 ของผู้สอบสายคิลป์ แต่คณะที่ผู้สอบสายคิลป์เลือกเป็นอันดับ 1 เป็นคณะนิติศาสตร์ ส่วนอันดับรองลงมาเป็นสาขาวิชาทางด้านเศรษฐศาสตร์

การเงิน และบริหารธุรกิจ จากประสบการณ์ของ อาจารย์จุมพล ทั้งในฐานะนักวิชาการ นักวิชาชีพ และในวันนี้ยัง ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการนโยบายองค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) หรือสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รวมทั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในอีกหลายๆ คณะในหลายหน่วยงาน ทำให้เห็น ความเปลี่ยนแปลงในวงการสื่อมวลชนต่อเนื่อง อาจารย์จุมพลเล่าไว้ว่ายังเคยพูดเมื่อ 4 ปีที่แล้วว่า ระหว่างบันทึก นิเทศศาสตร์จะติดงาน!!! แม้ว่าวันนี้ทุกคนจะสามารถ Live สอดส่องโซเชียลมีเดีย เพื่อสื่อสารไปยังสาธารณะได้ ง่ายขึ้น และในบางเหตุการณ์ยังรายงานได้เร็วกว่าสื่อมวลชน แต่สิ่งที่อาจารย์จุมพลชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่าง สื่อมวลชนกับสื่อที่เผยแพร่โดยประชาชนก็คือ ความรับผิดชอบ เพราะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของประชาชน แทบจะไม่มีการควบคุมความเหมาะสมในการเผยแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารของตนเอง (Self Censorship) อาจารย์ จุมพลได้ให้ความรู้ว่าถ้ามองสื่อดังเดิมที่เป็นสื่อเพื่อสังคม และทำหน้าที่คล้ายสื่อสังคมออนไลน์ในยุคนี้ ก็จะนิยถึง สถานวิทยุ จส.100 เนื่องจากทุกคนสามารถรายงานข่าวสารการจราจร และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมได้ แต่ อย่างไรก็ตาม จส.100 ก็ยังคงมีผู้ดำเนินรายการเป็น Gatekeeper ที่ช่วยพิจารณาความเหมาะสมในการรายงาน ของผู้ที่ Phone in เข้ามา ปฏิเสธไม่ได้ว่าการที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาจนเกิดสื่อโซเชียลมีเดียขึ้น ทำให้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทำได้ไม่ยาก และสามารถส่งในวงกว้างได้ง่ายขึ้น คำตามก็คือ สื่อมวลชนในยุคที่ทุกคน สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้โดยอิสระ จะต้องทำอย่างไร? อาจารย์จุมพลแสดงความคิดเห็นว่า สื่อมวลชน จะต้องให้ความสำคัญกับ “ความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร” และต้อง “เจาะลึก” พร้อมทั้งให้แนวทางการแก้ไข เช่น เมื่อกิจกรรมใดก็ตามมีข้อมูลข่าวสารแห่งหนึ่งก็ควรจะบอกถึงสาเหตุของการเกิดเพลิงไหม้ และอาจแสดงให้เห็น สถิติการเกิดเพลิงไหม้ในช่วงเวลาที่ผ่านมา นอกจากนี้อาจแนะนำแนวทางการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้ด้วย เป็น ต้น สื่อมวลชนจึงต้องทำหน้าที่ทั้งการอธิบายให้เห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประชาชนได้รับผลกระทบอะไร และ อะไรคือสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนสถิติปัญหาให้แก่ประชาชนทั่วไปที่อยู่ในฐานะผู้รับสาร สิ่งเหล่านี้จะท่อนกลับไปยัง หลักสูตรด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนที่จะต้องปรับตัว โดยเฉพาะการเลือกนำเสนอ หรือวิธีการสื่อสาร อย่างไรให่ง่าย และให้เกิดความประทับใจกับกลุ่มผู้รับสาร อาจารย์จุมพลออกถึงเกณฑ์คัดเลือกคนเข้าทำงานใน องค์กรที่อาจารย์รับผิดชอบว่าจะพิจารณาโดยใช้หลัก One Person-Multi skill หรือหนึ่งคนจะต้องมีทักษะใน การทำงานที่หลากหลาย และต้องเข้าใจผู้รับสารด้วย ต้องเข้าใจแพลตฟอร์มสื่อมากขึ้น การเรียนการสอนด้าน นิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนทุกวันนี้ อาจารย์จุมพลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องแบ่งสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หรือการใช้ประเภทของสื่อมาแบ่ง แต่สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของหลักการวารสารศาสตร์ที่ละเอียดในการ สอนไม่ได้มี 3 เรื่องด้วยกัน คือ ความสามารถในการถ่ายทอด 1) ตัวอักษร 2) เสียง และ 3) ภาพ โดยเฉพาะการ สื่อสารจะต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารในลักษณะตัวอักษรให้เข้าใจง่าย ถ่ายทอดเสียง และภาพได้ อย่างน่าสนใจ และการนำเทคนิคการเล่าเรื่องหรือ Story Telling มาใช้ ก็เป็นสิ่งอีกสิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็น นอกจากนี้สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเข้าใจธรรมชาติของสื่อที่เกิดขึ้นใหม่ๆ แม้ผู้เรียนทางด้าน นี้จะมีความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารได้ แต่ถ้าเมื่อได้ก้ามรู้ว่าธรรมชาติของผู้อ่าน Line หรือ twitter ไม่ต้องการอ่านอย่างรวดเร็ว เนื้อหาที่ใช้สื่อสารก็ต้องสั้น กระชับ และตรงประเด็น ดังนั้นผู้สื่อสารจึงจำเป็นต้อง เข้าใจข้อจำกัดของแพลตฟอร์มสื่อแต่ละประเภท อีกด้วยยังหนึ่งที่อาจารย์จุมพลฉายภาพให้เห็นก็คือ สมัยก่อน

คนเรารับชมหนังยาวๆ ประมาณ 3 ชั่วโมงได้ เพราะไม่มีทางเลือก แต่ทุกวันนี้โลกของสื่อเปลี่ยนไป คนเรามีทางเลือกในการ接收ข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิงด้านมากขึ้น ระยะเวลาที่ใช้ในการรับชมก็ไม่จำเป็นต้องยาวนาน เหมือนในอดีต ตัวอย่างเช่น คนดูใน YouTube เวลาที่เหมาะสมในการ接收สื่อประเภทนี้อยู่ที่ประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งการที่คนเข้าไปคุยหนังใน YouTube กันมากขึ้น ได้ส่งผลกระทบให้คนยุโรปเข้าไปคุยหนังในโรงพยาบาล น้อยลง จนเจ้าของโรงพยาบาลกับมีการประชุมร่วมกันเพื่อหารือการดึงคนเข้ามาคุยหนังในโรงพยาบาลอีกรึ นอกจากนี้ Netflix ผู้ให้บริการหนังออนไลน์ถึงขั้นจะร่วมกับ Sony และบริษัทหนังในอเมริกาให้ผลิตหนังบล็อกbuster โดยระบุความต้องการหนังในปีนี้สูงถึง 4,000 เรื่อง มีหน้าที่ยังระบุตารางที่ต้องการให้แสดงอีกด้วย ต้องสอน นศ.นิเทศศาสตร์ให้สอดคล้องกับบุคคลนี้ อาจารย์จุมพลแนะนำว่าการสอนวิชาการรายงานข่าวจะต้องเน้นในเรื่องข่าวเจาะ ข่าวสืบสวนสอบสวน หรือ Investigative Report มาจากนั้น ต้องสอนให้นักศึกษารู้จักวิธีการศึกษา ค้นคว้า หาหลักฐานมายืนยันความน่าเชื่อถือให้ได้อย่างนักแต่ง ไม่ใช้วิธีการตามคนนี้ เพื่อให้อีกคนตอบ ที่สำคัญ ต้องสอนแทนให้เห็นถึงการให้ความรู้ การเพิ่มพูนสถิติปัญญาแก่ผู้รับสาร เช่น ถ้าอย่างจะประสบความสำเร็จแบบน้องเมย์ ในฐานะนักแบดมินตันระดับโลกจะต้องทำอย่างไร เป็นต้น วิธีการรายงานข่าวจึงต้องทำให้มีความแตกต่างจากผู้ที่ไม่เคยได้เรียนทางด้านนี้มาก่อน และต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักเก็บข้อมูลเหตุการณ์ต่างๆ อย่างละเอียด อีกทั้งยังต้องกระตุ้นให้นักศึกษารู้จักและทำความรู้ให้มากกว่าในอดีต เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นงานที่ต้องใช้สถิติปัญญาสูงมาก ซึ่ง UNESCO ก็ยังเคยกล่าวถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนว่าต้องมีมาตรฐานที่สูงกว่าค่านปกติ ดังนั้นสื่อมวลชนต้องซึ่งให้เห็นได้ว่า ถ้าถูก-ถูกอย่างไร ถ้าผิด-ผิดอย่างไร นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนยังจะต้องรู้จักหาประเด็นทางสังคมมาให้นักศึกษาได้รู้จักวิเคราะห์ เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อข้อมูลข่าวสารในโลกออนไลน์ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสก็มีการปรับเปลี่ยน โดยให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์มากขึ้น เพราะคนทุกวันนี้ใช้สื่อประเภทนี้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับเนื้อหาหรือ Content Based โดยมีกองบรรณาธิการกลางที่รวมทุกฝ่ายเข้ามาช่วยกันคิดประเด็นเนื้อหาด้วยกัน ซึ่งความเป็นสื่อสาธารณะจะแตกต่างจากสื่อทั่วไปตรงที่มุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อเข้าถึงคนทุกกลุ่ม กลุ่มใดที่สื่อในเชิงธุรกิจไม่สนใจ แต่สื่อสาธารณะจะต้องไม่มองข้าม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาคนด้อยโอกาส ปัญหาคนในชุมชนแออัด แม้กระทั่งปัญหาของคนรายก้าว ต้องนำมาถ่ายทอดเพื่อเป็นบทเรียนสังคมประชาธิปไตยปล่อยคนที่ด้อยโอกาส หรือความสามารถต่ำให้อยู่ข้างหลังไม่ได้ อาจารย์จุมพลกล่าวถึงอย่างหนักแน่นว่า สื่อจะทำหน้าที่เป็นแค่บุรุษไปรษณีย์ไม่ได้ แต่จะต้องทำหน้าที่วิเคราะห์ ซึ่งแนวทางให้แก่ผู้รับสาร กรณีศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ของ USC Annenberg School for Communication and Journalism ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านการสื่อสารและวารสารศาสตร์ (School of Communication and a School of Journalism) ของ University of Southern California มีวิชาบ่นสนใจที่เปิดสอน เช่น วิชา Rhetoric and the Public Sphere ซึ่ง Public Sphere ก็คล้ายกับสภาพแวดล้อม การนำเสนอที่มีการสนทนากันอยู่ๆ อันสะท้อนให้เห็นความสนใจของสังคมมาบรรจบในหลักสูตร เพื่อชี้ให้เห็นว่าวิชานี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานด้านสื่อสารมวลชนได้ นอกจากนี้ยังมีวิชา Health Communication วิชา Intercultural Britain: Media, History and Identity วิชา Video Games: Content, Industry, and Policy วิชา Censorship and the Law: from the Press to Cyberspace วิชา Issues in Contemporary

Sport เป็นต้น อีกมหาวิทยาลัยหนึ่งคือ University of Mississippi มีโรงเรียนที่เปิดสอนด้านavarสารศาสตร์และสื่อใหม่ภายใต้ชื่อ The Meek School of Journalism and New Media มีวิชา New Media Journalism Politics in the Trump Era เกิดขึ้น เพราะสังคมอเมริกันเกิดความแคลงใจประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ที่มักจะให้ข่าวดำเนินสื่อมวลชนว่าไม่มีคุณธรรม มีความเอนเอียง ซึ่งวิชาในลักษณะนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในสหรัฐอเมริกา หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันจะต้องยึดหยุ่นสูง แต่เนื้อหาวิชา yang ต้องมีสาระ มีแก่นสาร (substance) แม้หลักการพื้นฐานของการเรียนavarสารศาสตร์จะยังคงเน้นการเขียน การรายงานข่าว และจิริยารมณ์ในความเป็นวิชาชีพ แต่ความเข้าใจวิธีการสื่อสารผ่านตัวอักษร เสียง และภาพก็เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น และสิ่งที่จะเลียนแบบอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังจะต้องมีการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท และอีกหนึ่งวิชาที่ควรเปิดสอนคือ วิชาการเล่าเรื่องหรือ Story Telling ซึ่งการเล่าเรื่องจะเล่าแบบยาวหรือเล่าแบบสั้นนั้น ก็ขึ้นกับประเภทของสื่อ สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศ นอกจากเริ่มไม่มีการแบ่งสาขาวิชาแล้ว ยังมีการสอนวิชาที่รองรับสื่อใหม่ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านการสื่อสาร เช่น วิชา Mobile Journalism (MOJO) วิชา Backpack Journalism ฯลฯ โดยใช้สมาร์ทโฟนในการรายงานข้อมูลข่าวสาร ซึ่งปัจจุบันคุณภาพของกล้องมีความคมชัด และสามารถตัดต่อได้จากโปรแกรมในเครื่อง People is the King-Content is the Queen สื่อแต่ละประเภทต้องมีการแบ่งส่วนตลาดหรือ Segmentation โดยเฉพาะสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์จะมีแนวโน้มเป็น Niche Channel มากขึ้น นอกจากนี้ยังจะต้องเข้าใจพฤติกรรมการเปิดรับสารของคนแต่ละวัย อาจารย์จุมพลกล่าวถึงงานวิจัยในต่างประเทศพบว่า คนอายุ 15-25 ปี มักจะไม่สนใจในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารในรูปแบบที่ติดตัว และถ้าจะดูหนังก็ไม่ต้องเข้าไปถูในสื่อโทรทัศน์หรือโรงหนัง เพราะสามารถรับชมย้อนหลังใน YouTube ได้ อย่างไรก็ตาม สื่อดังเดิมบางประเภทยังอยู่ได้ อย่างเช่น สื่อวิทยุ ในยุคปัจจุบันผู้ฟังสื่อวิทยุเป็นอันดับ 1 เมื่อการใช้ชีวิตและไลฟ์สไตล์คนจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่สื่อวิทยุก็ยังคงตอบโจทย์ในเรื่องความรวดเร็ว ประจักษ์พยานในเนแห่งประโยชน์ที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ เทคโนโลยีที่เกิดพัฒนาขึ้นในฟลอริดา สหรัฐอเมริกา สื่อวิทยุช่วยลดการสูญเสียชีวิตของประชาชนได้เป็นจำนวนมาก สื่อประเภทนี้จึงยังเหมาะที่เข้ามาช่วยในช่วงที่เกิดภัยพิบัติ หรือเกิดเหตุการณ์เร่งด่วน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เป็นอย่างดี นอกจากการที่สื่อวิทยุ สามารถขับรถไปด้วย พิงไปด้วยได้ อาจารย์จุมพลคาดการณ์ว่าความนิยมในสื่อวิทยุจะคงอยู่จนกระทั่งรถยนต์มีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์หรือ AI (Artificial Intelligence) ที่สามารถขับเคลื่อนได้โดยไม่ต้องใช้คนขับ และเมื่อนั้นคนก็จะเปลี่ยนไปรับชมสื่อประเภทอื่นที่วิวัฒนาการของเทคโนโลยีได้มากกว่า

ความแตกต่างในด้านเนื้อหา แต่จะแข่งขันกันในเรื่องความรวดเร็ว แต่ไม่มีการเริ่มสร้างสติปัญญาให้ผู้รับสาร ไม่มีหลักฐานอ้างอิง และไม่มีข้อมูลเชิงวิชาการมาสนับสนุน อาจารย์นิเทศศาสตร์ต้องทำวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอน ด้วยพันธกิจในการผลิตบัณฑิตของอาจารย์ และการวิจัยก็เป็นอีกหนึ่งพันธกิจที่ควรทำความคุ้นเคย โดยเฉพาะการวิจัยที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน อาจารย์จุ่มพลเล่าประสบการณ์ในการวิจัยเกี่ยวกับแหล่งน้ำในภาคอีสานที่พบว่าเจ้าของโฉนดที่ดินมักเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะในภาคอีสานมีความเชื่อว่าผู้ชายแข็งแรงกว่า และมีความสามารถในการทำนาหกินมากกว่าผู้หญิง พ่อแม่จึงมักจะยกที่ดินให้ลูกสาว บทเรียนจากการวิจัยดังกล่าวสามารถนำมาสอนนักศึกษาให้เห็นความสำคัญของการเข้าใจประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ อาจารย์จุ่มพลยังให้ความสำคัญในเรื่องมุมมอง ความรู้ของโลกตะวันออก (East View) ที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อมาคำนับมุมมองความรู้ของโลกตะวันตก (West View) โดยอาจารย์ผู้สอนจะต้องไม่ละเลยการแสดงความรู้ใหม่ในทุกรูปแบบ และในส่วนบทบาทที่มีต่อสังคม อาจารย์จะต้องทำหน้าที่เป็นโค้ชที่จะเข้าไปสอนให้ประชาชนที่ใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์สื่อสารไม่เป็น ให้สามารถนำมาใช้ในการสื่อสารได้ เมื่อว่าทุกวันนี้คนจะมีอิสระเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารมากขึ้น แต่อาจารย์จุ่มพลเห็นว่าสารก็จะถูกตรวจสอบและกำกับจากคนในสังคมมากกว่าการกำกับโดยองค์กรวิชาชีพ เพราะถ้านำเสนอข้อมูลข่าวสารอะไรออกไปแล้วพบว่าไม่ถูกต้อง การตรวจสอบก็จะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อมีการแพร่ข้อมูลข่าวสารก็ต้องเกิดขึ้นพร้อมกับความรับผิดชอบ สิ่งที่อาจารย์จุ่มพลฝากทั้งท้ายไว้ให้อาจารย์ และสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ สื่อสารมวลชนไว้คิดต่อ กับประโยชน์ที่ว่า คนทำสื่อในยุคนี้อาจจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก แต่การสร้างสื่อมืออาชีพให้เกิดขึ้นในวงการสื่อสารมวลชนนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ง่าย ในฐานะเป็นครูบาอาจารย์นับเป็นโจทย์ที่ต้องนำไปลงรายละเอียด และคิดกันต่อว่าจะทำอย่างไร แต่ก็เชื่อว่าถ้าเมื่อใดก็ตาม อาจารย์ และผู้รับผิดชอบหลักสูตรสามารถตอบแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน และเป็นการตอบได้อย่างสincerely ดัง พังชัด เมื่อถึงเวลาหนึ่ง ก็ไม่จำเป็นต้องมาตั้งคำถาม “แล้วต่อไปในครั้งเรียน “นิเทศศาสตร์” ???” กันให้รักสมอง....